

**Projekts «Inovātīva un iekļaujoša pārvaldība sabiedrības iesaistes,
uzticības, komunikācijas veicināšanai»**

**leskats sabiedrības uzticēšanās problemātikā un
sakarības ar demokrātijas vērtējumu**

Dr. sc. soc. Jurijs Ņikišins

VEIDS

Uzticēšanās kopumā; definīcija izmantota arī sociālās / starppersonu uzticēšanās raksturojumam

Politiskā uzticēšanās / uzticēšanās politikajām un valsts pārvaldes institūcijām

RAKSTUROJUMS

Uzticēšanos var definēt kā "racionālu vai emocionālu pārliecību par citas puses labvēlīgu motivāciju un darbības spējām" (Norris 2011, cit. pēc Kolczynska 2022)

Politiskā uzticēšanās... nozīmē pārliecību, ka varas iestādes ievēros spēles noteikumus un kalpos vispārējām interesēm (Citrin & Muste, 1999)

Atziņas no ārvalstu pētījumiem: kas veicina politisko uzticēšanos?

- **Valsts ekonomikas stāvokļa subjektīvā uztvere**

(Charron et al., 2013)

- **Objektīvie makroekonomiskās situācijas rādītāji**

(Ruelens, Meuleman and Nicaisea 2017)

- **Cik viegli /grūti ir atrast darbu**

(Wroe 2014)

- **Sociāli ekonomiskās (ne)vienlīdzības pakāpe**

(Catterberg and Moreno, 2005; Uslaner & Brown, 2005; Slomczynski & Janicka, 2009)

- **Priekšstati par valdības atvērtību un pilsoņu spēju to ietekmēt, demokrātiski rīkojoties**

(Schmidhuber, Ingrams and Hilgers 2021)

Atziņas no ārvalstu pētījumiem: kas pazemina politisko uzticēšanos?

Sabiedrības vai atsevišķu sociālo grupu noskaņojums sakarā ar īstermiņa vai vidējā termiņa izaicinājumiem un problēmām:

- **Korupcija**

(Ares un Hernández 2017; Výrost 2017)

- **Imigrācija un imigranti**

(Brosius, van Elsas un de Vreese 2019)

- **Klimata pārmaiņas un valsts īstenotā vides politika**

(Davidovic un Haring 2020)

- **Covid-19 pandēmija un traumatiskā pieredze kopumā**

(Thoresen, Blix, Wentzel-Larsen un Skogbrott Birkeland 2021)

Politiskās uzticēšanās mērīšana iedzīvotāju aptaujās

Parasti pieņemts, ka respondenti izprot uzticēšanās nozīmi

Uzticēšanās jēdziens nav pārāk abstrakts un par to var jautāt tiešā veidā

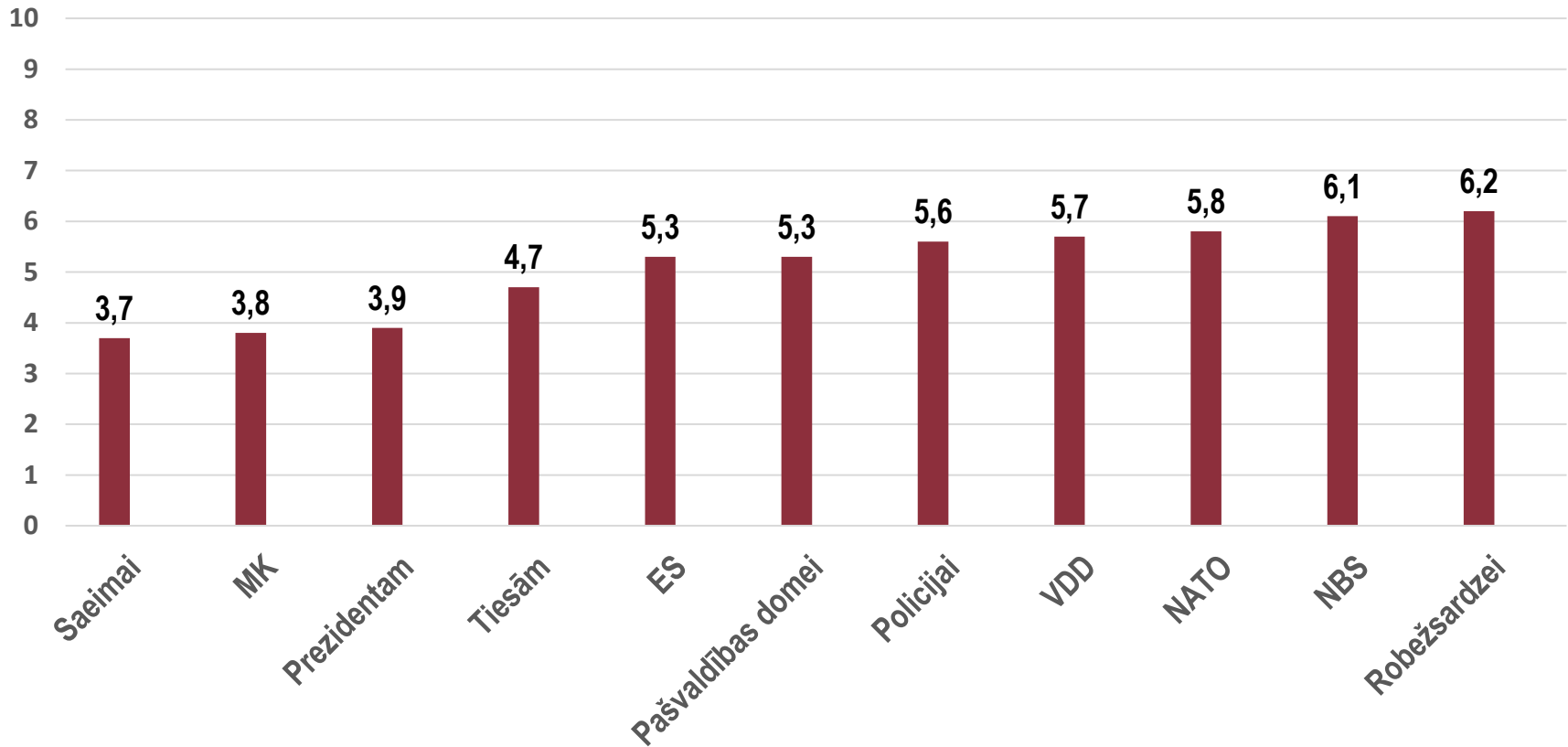
Respondentus lūdz novērtēt uzticēšanās pakāpi dažādām politiskām institūcijām un/vai amatpersonām; starptautiskās aptaujās skaits ir ierobežots, nacionālajās aptaujās iespējams veidot plašāku sarakstu

Piemēram, skalā no 0 (nemaz neuzticas) līdz 10 (pilnībā uzticas)

- Saeimai
- Ministru kabinetam
- Latvijas tiesām
- Valsts prezidentam
- Jūsu pašvaldības domei
- Eiropas Savienībai
- Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem
- Policijai
- Valsts drošības dienestam
- Valsts robežsardzei
- NATO (Ziemeļatlantijas Līguma organizācijai)

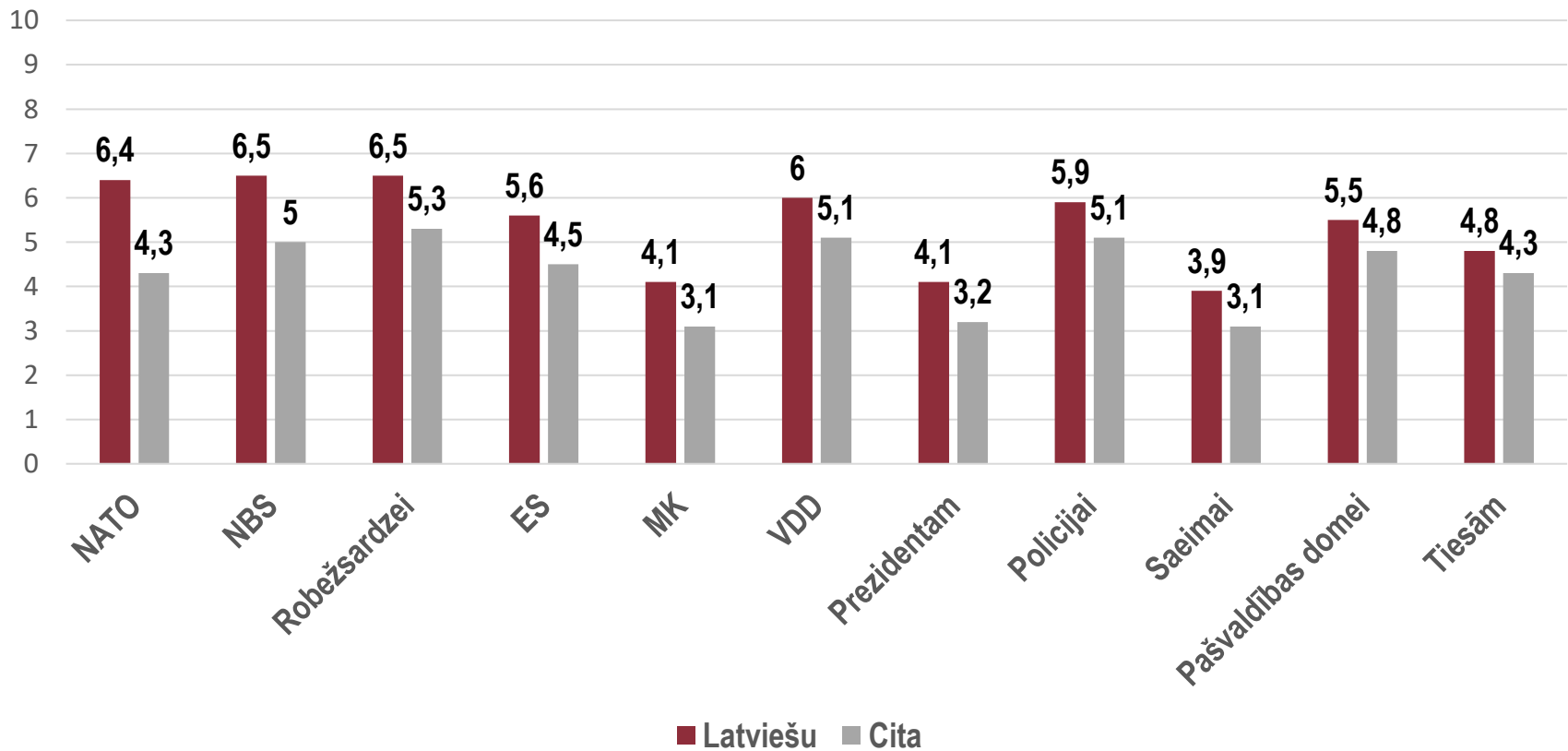
Politiskās uzticēšanās aina Latvijā –

VPP-LETONIKA-2021/3-0004 aptaujas dati (2023. gada marts); N = 826

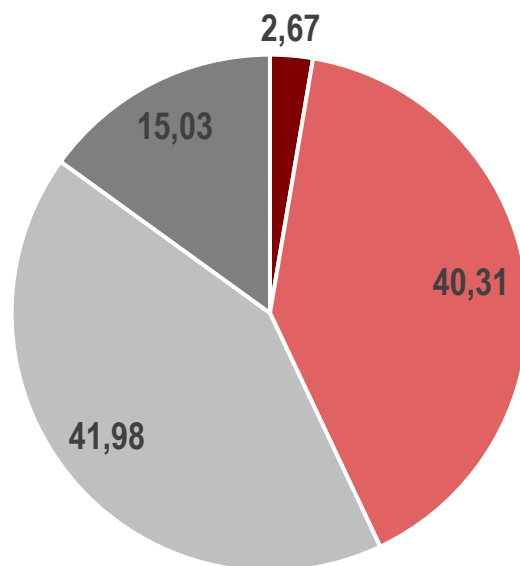
Politiskās uzticēšanās aina Latvijā

atšķirību griezumā starp latviešiem un cittautiešiem; N = 826

Apmierinātība ar demokrātijas funkcionēšanu Latvijā

Kā Jūs kopumā vērtējat demokrātijas funkcionēšanu Latvijā?
N = 898; procentos

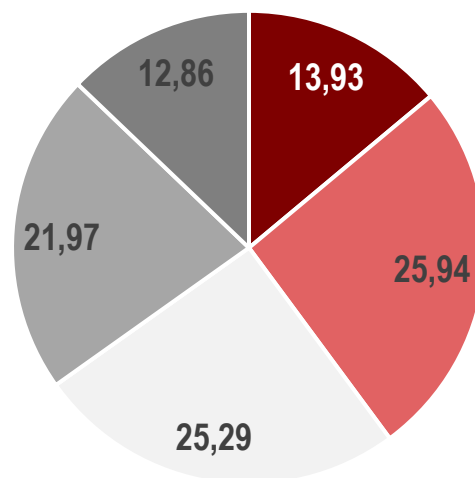

■ Ļoti apmierināts   ■ Diezgan apmierināts   ■ Diezgan neapmierināts   ■ Nemaz neapmierināts

Atbalsts hipotētiskam autoritāram līderim, kas stāv pāri likumam

‘Spēcīgs valdības līderis ir noderīgs Latvijai, pat ja šis līderis apiet likumus, lai panāktu rezultātu’
N = 933; procentos

■ Pilnībā piekrītu ■ Drīzāk piekrītu ■ Ne piekrītu, ne nepiekrītu ■ Drīzāk nepiekrītu ■ Nemaz nepiekrītu

Politiskās uzticēšanās struktūra Latvijā

Uzticēšanās dimensijas pēc institūcijām – uzticēšanās objektiem

Metode: principal components analysis (N = 826); balstīta stiprāko korelāciju līdzībās

Dimensija / objekts	1. komponente	2. komponente	3. komponente	4. komponente
Saeimai	-0.02	0.60	0.04	-0.08
Ministru kabinetam	0.02	0.59	0.01	-0.06
Latvijas tiesām	-0.21	0.21	0.51	0.14
Valsts prezidentam	0.08	0.48	-0.08	0.12
Pašvaldības domei	-0.07	-0.04	0.04	0.86
ES	0.35	0.07	-0.18	0.45
NBS	0.45	-0.03	0.12	0.03
Policijai	-0.01	-0.06	0.67	-0.01
VDD	0.28	-0.01	0.37	-0.05
Robežsardzei	0.37	-0.10	0.29	-0.02
NATO	0.64	0.05	-0.12	-0.11

Politiskās uzticēšanās struktūra Latvijā

Uzticēšanās dimensijas struktūra NAV līdzīga latviešiem un cittautiešiem

Dimensija / objekts	Latvieši				Cittautieši			
	1. komponente	2. komponente	3. komponente	4. komponente	1. komponente	2. komponente	3. komponente	4. komponente
Saeimai	-0.02	0.58	0.02	-0.05	0.04	0.66	-0.09	-0.03
Ministru kabinetam	0.02	0.58	-0.01	-0.04	-0.01	0.63	-0.04	0.02
Latvijas tiesām	-0.14	0.24	0.49	0.07	0.33	0.18	0.31	-0.45
Valsts prezidentam	0.06	0.49	-0.04	0.04	-0.19	0.35	0.34	0.18
Pašvaldības domei	-0.05	-0.02	0.05	0.89	-0.01	-0.09	0.71	-0.09
ES	0.41	0.10	-0.27	0.41	0.00	-0.04	0.50	0.21
NBS	0.45	-0.04	0.11	0.03	0.26	-0.02	0.10	0.34
Policijai	-0.01	-0.06	0.68	0.05	0.60	0.00	-0.02	-0.16
VDD	0.27	0.00	0.36	-0.04	0.46	0.02	-0.06	0.21
Robežsardzei	0.38	-0.11	0.27	-0.01	0.46	-0.04	-0.02	0.17
NATO	0.62	0.03	-0.09	-0.18	0.02	0.05	0.02	0.70

Politiskās uzticēšanās struktūra Latvijā

Uzticēšanās dimensijas pēc institūcijām – uzticēšanās objektiem

Metode: principal components analysis (N = 826); balstīta stiprāko korelāciju līdzībās

1.komponente – uzticēšanās militārās drošības institūcijām. *Konceptuāli sakrīt abām grupām – latviešiem un cittautiešiem, taču institūciju klāsts atšķiras*

2.komponente – uzticēšanās valsts centrālās varas institūcijām (parlaments, valdība, prezidents). *Sakrīt abām grupām*

3.komponente – *latviešiem* to reprezentē uzticēšanās tiesībsargājošām iestādēm *Cittautiešiem* to pārstāv neuzticēšanās tiesām ar vienlaicīgu uzticēšanos militārās drošības institūcijām – NBS un NATO

4.komponente – uzticēšanās pašvaldībām un Eiropas Savienībai. Kopīgā šīm institūcijām ir maz, izņemot to, ka abas darbojas citā līmenī, nekā nacionālās valsts varas institūcijas. *Sakrīt abām grupām*

Politiskās uzticēšanās korelācijas

ar apmierinātību ar demokrātijas funkcionēšanu Latvijā (visas ir statistiski nozīmīgas)

Uzticēšanās objekts	Visi	Latvieši	Cittautieši
Saeimai	0.48	0.46	0.48
Ministru kabinetam	0.51	0.50	0.49
Latvijas tiesām	0.41	0.40	0.41
Valsts prezidentam	0.49	0.45	0.54
Pašvaldības domei	0.33	0.32	0.31
ES	0.47	0.43	0.46
NBS	0.43	0.36	0.46
Policijai	0.36	0.32	0.40
VDD	0.40	0.35	0.44
Robežsardzei	0.37	0.33	0.36
NATO	0.43	0.35	0.45

Politiskās uzticēšanās korelācijas

ar viedokli 'Spēcīgs valdības līderis ir noderīgs Latvijai, pat ja šis līderis apiet likumus' – statistiski nenozīmīgās korelācijas izceltas *slīprakstā*

Uzticēšanās objekts	Visi	Latvieši	Cittautieši
Saeimai	-0.22	-0.20	-0.21
Ministru kabinetam	-0.24	-0.22	-0.24
Latvijas tiesām	-0.18	-0.18	-0.17
Valsts prezidentam	-0.17	-0.18	<i>-0.11</i>
Pašvaldības domei	-0.16	-0.14	-0.17
ES	-0.16	-0.16	<i>-0.11</i>
NBS	-0.15	-0.15	<i>-0.10</i>
Policijai	-0.15	-0.14	-0.15
VDD	-0.17	-0.19	<i>-0.10</i>
Robežsardzei	-0.12	-0.12	-0.06
NATO	-0.14	-0.16	<i>-0.04</i>

Korelācija starp apmierinātību ar demokrātijas funkcionēšanu un pieprasījumu pēc spēcīga līdera, pat ja viņš apiet likumus

	Visi	Latvieši	Cittautieši
Korelācijas koef.	-0.11	-0.09	-0.08
Stat. nozīmīgums	0.001	0.031	0.19
N	849	607	242

Apgalvojumu par demokrātijas funkcionēšanu atbilstība Latvijas situācijai un to ietekme uz politisko uzticēšanos

Dati no cita pētījuma (European Social Survey, 10. kārtā, 2020.-2022.g.)

Apgalvojums par demokrātiju (ietekmējošie faktori)	Stand. regr. koef.	Stat. noz.
Latvijas valdība aizsargā visus pilsoņus no nabadzības	0.20	0.0000
Dažādas politiskās partijas Latvijā piedāvā skaidras alternatīvas viena otrai	0.18	0.0000
Saeimas vēlēšanas Latvijā ir brīvas un taisnīgas	0.16	0.0000
Latvijā parasto cilvēku uzskati gūst pārsvaru pār politiskās elites uzskatiem	0.15	0.0000
Latvijas tiesas izturas pret visiem vienādi	0.14	0.0000
Valdošās partijas Latvijā saņem sodu vēlēšanās, ja tās ir slikti darījušas savu darbu	-0.10	0.0050
Minoritāšu grupu tiesības Latvijā ir aizsargātas	-0.07	0.0300
<i>Latvijas valdība veic pasākumus ienākumu līmeņu atšķirību mazināšanai</i>	<i>0.06</i>	<i>0.2070</i>
<i>Plašsaziņas līdzekļi Latvijā var brīvi kritizēt valdību</i>	<i>0.05</i>	<i>0.1220</i>
<i>Latvijā tautas gribas īstenošanos nevar apturēt</i>	<i>0.04</i>	<i>0.2290</i>
<i>Latvijas pilsoņiem ir gala vārds politiski nozīmīgākajos jautājumos, balsojot par tiem tiešā veidā referendumos</i>	<i>0.00</i>	<i>0.8960</i>

Politiskā uzticēšanās ESS aptaujā operacionalizēta kā indekss no uzticēšanās Saeimai, politiķiem un politiskajām partijām. Ieraksti ir lineārās regresijas standartizētie koeficienti (jo lielāks skaitlis, jo spēcīgāka ietekme).

Statistiski nozīmīgi ir koeficienti ar stat.noz. līmeni < 0.05.

N = 924; R² = 0.42

Secinājumi

1. Uzticēšanās politiskajām institūcijām Latvijā kopumā ir zema. Viszemākā tā ir centrālā (nacionālā) līmeņa politiskajām institūcijām, visaugstākā - valsts un militārās drošības iestādēm
2. Robežsardzei, VDD un policijai ir augstākie uzticēšanās rādītāji gan latviešu, gan cittautiešu vidū
3. Vairāk kā puse iedzīvotāju nav apmierināta ar to, kā Latvijā funkcionē demokrātija. Taču tas vēl nenozīmē, ka viņi ir principiālie demokrātijas pretinieki
4. Trešā daļa iedzīvotāju uzskata par noderīgu autoritāru līderi; pret to ir ap 40% iedzīvotāju, kamēr vēl ¼ nav konkrēta viedokļa šajā jautājumā
5. Ne tikai uzticēšanās līmeņi, bet arī tās dimensijas / struktūra latviešiem un cittautiešiem daļēji atšķiras
6. Apmierinātība ar to, kā funkcionē demokrātija, pozitīvi un samērā spēcīgi korelē ar politisko uzticēšanos, sevišķi valdībai, parlamentam un prezidentam
7. Apmierinātība ar to, kā funkcionē demokrātija, negatīvi, taču vāji korelē ar autoritārisma atbalstu

Ieteicamie rīcības virzieni

1. Ņemot vērā ilgtermiņa demogrāfiskos izaicinājumus, jāveic pasākumi Latvijas iedzīvotāju iecietības palielināšanai pret cilvēkiem, kuri ierodas Latvijā no citām Eiropas un pasaules valstīm
2. Jāturpina arī remigrāciju veicinošie pasākumi Latvijas diasporas vidū, ņemot vērā tās pārstāvju saiknes ar Latviju, tās situācijas un vērtību pārzināšanu
3. Plašāk jāiesaista pilsoniskās sabiedrības pārstāvji politisko lēmumu gatavošanā, apspriedē, un, ciktāl iespējams, pieņemšanā
4. Organizēt un veikt pasākumus, kas stiprinātu gan latviešu, gan citu etnisku, lingvistisku grupu piederības sajūtu Latvijai kā valstij, kur katrs cilvēks un viņa pienesums sabiedrības attīstībā ir vērtība
5. Vairo latviešu valodas un tās apguves un lietošanas prestižu citu etnisko, lingvistisko grupu vidū. Mācīties no Igaunijas un Lietuvas piemēra, kur likumdošana pieļauj iekļaujošāku pieeju minoritāšu valodu izmantošanā. Saglabāt iespēju apgūt dzimto valodu skolās, pat ja valodai nav oficiāla statusa ES
6. Ieviest vai paplašināt pamatzglītības un vidējās izglītības iestādēs mācību saturu, kas padziļināti iepazīstinātu audzēkņus ar demokrātiskās iekārtas principiem un vērtībām, uzsvērtu demokrātiskās politiskās līdzdalības nozīmi un lomu lēmumu pieņemšanā, informētu par cilvēktiesībām un iespējām tās aizstāvēt (piem., diskriminācijas gadījumā)

The background features a white central area with maroon and grey geometric shapes. A maroon triangle points right from the top-left corner. A grey shape is in the top-right corner. A maroon triangle points left from the bottom-right corner. A grey shape is in the bottom-left corner.

Paldies par uzmanību!
Jautājumi ...